

Załącznik nr 2
do Regulaminu Małopolskiego Konkursu Języka
Polskiego dla uczniów szkół podstawowych
województwa małopolskiego w roku szkolnym
2025/2026, stanowiącego załącznik
do zarządzenia Nr 51/25 Małopolskiego Kuratora
Oświaty z dnia 5 września 2025 r.

**Zakres wiedzy i umiejętności wymaganych na poszczególnych etapach
konkursu i wykaz literatury obowiązującej uczestników
oraz stanowiącej pomoc dla nauczyciela**

I. Tematyka konkursu

„Tolerancja jest harmonią w różnorodności”

Etap I – „Wrażliwe słowo, czuły dotyk wystarczą”

Etap II – „Problemy moje, twoje, nasze boje, polityka”

Etap III – „Jestem kim jestem”

II. Zakres wymaganej wiedzy i umiejętności uczestników

Do każdego etapu konkursu obowiązują wiadomości i umiejętności wynikające z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (II etap edukacyjny w zakresie języka polskiego) – rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 356 z późn. zm.).

A. Wymagania ogólne

- 1) Uczestnicy przystępujący do konkursu powinni posiadać wysokie kompetencje czytelnicze, umiejętność wnikliwej interpretacji utworów – również na poziomie metaforycznym i symbolicznym, a także umiejętność samodzielnego wnioskowania i poprawnego wypowiedzania się w różnych formach wypowiedzi pisemnej (poprawność merytoryczna, logiczna i językowa).

- 2) Uczniowie zakwalifikowani do etapu II i III powinni wykazać się ponadto wysoką sprawnością językową, dojrzałością i krytycyzmem w formułowaniu sądów, a także umiejętnością przywoływania kontekstów właściwych dla prezentowanych utworów.
- 3) Uczestnicy etapu szkolnego i rejonowego powinni znać teksty literackie wskazane w spisie lektur dla odpowiedniej części konkursu. **W etapie wojewódzkim obowiązuje znajomość lektur z całej listy.**
- 4) Uczestnicy konkursu powinni ponadto znać **lektury obowiązkowe** umieszczone w *Podstawie programowej* dla klas 4-6 (etap rejonowy) i dla klas 4-8 (etap wojewódzki), by móc je przywołać **w funkcji kontekstu** (nie chodzi o szczegółową znajomość faktów).

B. Wymagania szczegółowe

1) W zakresie czytania i odbioru tekstów kultury (wskazanych w spisie lektur oraz tekstów nowych, zacytowanych w arkuszach zadań)

- a) czytanie utworów: literackich, ikonicznych, popularnonaukowych, naukowych, publicystycznych, w tym wykresów, tabel, schematów (na każdym etapie uczestnik może otrzymać do analizy tekst związany z tematyką konkursu, niepodany w wykazie lektur),
- b) analiza utworów, w tym czynne posługiwanie się w celu opisu tekstu podstawowymi kategoriami:
 - teoretycznoliterackimi, tj. mit i opowieść biblijna (ze szczególnym uwzględnieniem ich funkcji w kulturze), baśń, legenda, symbol, alegoria, ironia, epitet, porównanie, przenośnia, uosobienie, ożywienie, onomatopeja, apostrofa, anafora, antyteza, wykrzyknienie, pytanie retoryczne, wyliczenie, gatunki i rodzaje literackie, stylizacja,
 - językowymi, tj. części mowy, części zdania, zdanie, równoważnik zdania, imiesłów przymiotnikowy, imiesłów przysłówkowy, imiesłowowy równoważnik zdania, osobowe i bezosobowe formy czasownika, mowa zależna, niezależna, formant, temat słowotwórczy, rodzina wyrazów, synonim, homonim, antonim, neologizm, archaizm, wyrazy złożone (złożenia, zestawienia, zrosty – zasady tworzenia, zasady pisowni), zasady ortograficzne i interpunkcyjne, perswazja i manipulacja (**na każdym etapie będą zadania badające umiejętność praktycznego zastosowania terminów językowych**),
 - z zakresu leksyki i frazeologii związanej z tematyką konkursu (polisemia, synonimy, antonimy, homonimy, mitologizmy, frazeologizmy, biblizmy), w tym: *tolerancja, akceptacja, szacunek, empatia, braterstwo, miłosierdzie, inność, Inny,*

emigrant, imigrant, obcość, swojskość, tożsamość, ksenofobia, kosmopolityzm, stereotyp, dyskryminacja, szowinizm, nacjonalizm, faszyzm...;

- c) interpretacja (odkrywanie sensów dosłownych, przenośnych i symbolicznych; odróżnianie prawdy od fikcji, opinii od faktów, informacji od komentarza),
- d) porównywanie tekstów, zestawianie ich ze sobą, wyszukiwanie cech wspólnych, różnic.

2) W zakresie redagowania tekstów

- a) streszczanie, skracanie, przekształcanie wypowiedzi,
- b) prowadzenie narracji oraz jej **celowe i funkcjonalne** urozmaicanie (opis, opis sytuacji, opis postaci, opis przeżyć, opowiadanie unaoczniające, dialog, monolog, charakterystyka, zwrot akcji, konwencja snu...),
- c) prezentowanie stanowiska (opinia, teza, hipoteza, wnioski, podsumowanie),
- d) argumentowanie (argumenty i kontrargumenty), w tym hierarchizacja argumentów,
- e) wnioskowanie,
- f) redagowanie tekstu poprawnego pod względem językowo-stylistycznym, ortograficznym i interpunkcyjnym oraz wyróżniającego się dojrzałością myśli, sądów; **celowe i funkcjonalne** stosowanie rozmaitych środków językowych dla wyrażenia swojego zdania; dostosowanie stylu i języka do formy wypowiedzi: krótszej (**zaproszenie, ogłoszenie, zawiadomienie, reklama, notatki – różne formy, w tym notatka prasowa, kodeks, regulamin, przepis, instrukcja, toast, dedykacja, gratulacje**) oraz dłuższej (**opowiadanie, sprawozdanie, reportaż, opis sytuacji i opis przeżyć, charakterystyka, dziennik, pamiętnik, list, przemówienie, recenzja, wywiad, artykuł, rozprawka**).

III. Wykaz literatury obowiązującej uczestników

Przy tekstach zagranicznych autorów należy przeczytać **utwór wskazanego tłumacza**. Przy pozostałych mogą być brane pod uwagę inne wydania.

Do każdego etapu należy zapoznać się z poniżej wskazanymi materiałami, które stanowią kontekst do lektur oraz tematyki konkursu. Materiały te mogą zostać przywołane w formie cytatów czy tekstów do analizy:

1. *Akt konfederacji warszawskiej*, [dostęp: https://agad.gov.pl/?page_id=966]
2. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, [dostęp: <https://www.unic.un.org.pl/dokumenty/deklaracja.php>]
3. Informacje (w języku polskim) na temat tolerancji, dyskryminacji ze strony [dostęp: <https://www.unic.un.org.pl/dyskryminacja/tolerancja-poszanowanie.php>], w tym linki do haseł: FORMY DYSKRYMINACJI, GRUPY DYSKRYMINOWANE, CZYM JEST TOLERANCJA I POSZANOWANIE?

Etap I – „Wrażliwe słowo, czuły dotyk wystarczą”

1. Jurgielewiczowa Irena, *Ten obcy*, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1997.
2. Palacio Raquel Jaramillo, *Cudowny chłopak*, Maria Olejniczak-Skarsgård, Wydawnictwo „Albatros”, Warszawa 2017.
3. Piquemal Michel, *Trzy siła*, tłumaczenie Helena Sobieraj, [w:] Tegoż, *Bajki filozoficzne*, Wydawnictwo „Muchomor”, Warszawa 2004, s. 5.
4. Terakowska Dorota, *Poczwarka*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2018.
5. Twardowski Jan, *Do moich uczniów*, [w:] Tegoż, *Przezroczystość. Wybór wierszy*, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 2001, s. 21.
6. *Shrek*, film, reż. Andrew Adamson i Vicky Jensen (2001 r.)

Etap II – „Problemy twoje, moje, nasze boje, polityka”

1. Konopnicka Maria, *Mendel Gdański*, [w:] Tejże, *Nowele wybrane*, Wydawnictwa Spółdzielcze, Warszawa 1989, s. 51-72.
2. Piquemal Michel, *Dwaj bracia*, tłumaczenie Helena Sobieraj, [w:] Tegoż, *Bajki filozoficzne*, Wydawnictwo „Muchomor”, Warszawa 2004, s. 9.
3. Różewicz Tadeusz, *List do ludożerców*, [w:] Tegoż, *Niepokój*, PIW, Warszawa 1995, s. 242-243.
4. *Miłosierny Samarytanin* [Łk, 10, 30-37], [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, Wydawnictwo „Pallottinum”, Poznań 2014, s. 1217.
5. Szymborska Wisława, *Jacyś ludzie*, [w:] Tejże, *Wybór poezji*, BN I 327, Ossolineum Wrocław 2018, s. 382-383.
6. Willmann Michael, *Miłosierny Samarytanin* (obraz z 1695 r.), [dostęp: <https://mnwr.pl/milosierny-samarytanin/>]
7. Zusak Markus, *Złodziejka książek*, Tłumaczenie: Hanna Baltyń, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 2008.

Etap III – „Jestem kim jestem”

1. Bogusławski Tomasz, *Tolerancja, Gdy rozum śpi, budzą się demony* (plakaty) [dostęp: <https://galeriaplaku.com.pl/5672-tolerancja-plakat-tomasz-boguslawski.html>, <https://polishposter.com/pl/5627-gdy-rozum-spi-budza-sie-demony-plakat-teatralny-tomasz-boguslawski.html>]
2. Dąbrowska Maria, *Marcin Kozera*, [w:] Tejże, *Marcin Kozera. Wilczęta z czarnego podwórza*, Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”, Warszawa 1972, s. 7-66.

3. Kapuściński Ryszard, *Wykłady wiedeńskie I, II, III, Spotkanie z Innym jako wyzwanie XXI wieku*, [w:] Tegoż, *Ten Inny*, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 2006, s. 9-40, 63-76.
4. Miłosz Czesław, *Rodzinna Europa*, Znak, Kraków 2025.
5. Norwid Cyprian Kamil, *Pielgrzym*, [w:] Tegoż, *Poezje*, Wydawnictwo „Zielona Sowa”, Kraków 2010, s. 64.
6. Piquemal Michel, *Winogrona*, tłumaczenie Helena Sobieraj, [w:] Tegoż, *Bajki filozoficzne*, Wydawnictwo „Muchomor”, Warszawa 2004, s. 31.
7. Schmitt Éric-Emmanuel, *Dziecko Noego*, tłumaczenie: Barbara Grzegorzewska, Wydawnictwo „Znak”, Kraków 2009.
8. Sojka Stanisław, *Tolerancja*, wykonanie Sojka Stanisław, [dostęp: https://www.youtube.com/watch?v=3aFi6_o61bc; tekst: https://www.google.com/search?q=soyka+tolerancja+tekst&oq=soyka+tolerancja+tekst&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyCQgAEEUYORiABDIICAEQABgWGB4yCggCEAAYgAQYogQyBwgDEAAY7wUyBwgEEAAY7wWoAgCwAgA&sourceid=chrome&ie=UTF-8&safe=active&ssui=on]
9. Szymborska Wisława, *W zatrząsieniu*, [w:] Tejże, *Wybór poezji*, BN I 327, Ossolineum Wrocław 2018, s. 361.